

Landbrugets
Utredningskontor

Spørreundersøkelse om bladet
Landbruks-Samvirket

Hanne Eldby

KORTNOTAT 06 - 1997

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
2 HUSKER DU LANDBRUKS-SAMVIRKET	3
3 FORSKJELLER I DEKNING MELLOM BONDEBLADET OG LANDBRUKS-SAMVIRKET	3
4 KONSEKVENSER AV SAMMENSLÅINGEN	9
5 FORM OG INNHOLD	11
6 OPPSUMMERING: SAVNER DU LANDBRUKS-SAMVIRKET?	13

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Landbrukssamvirkets Felleskontor utga inntil 1994 et eget magasin, med seks nummer i året, under navnet *Landbruks-Samvirket*. Bladets redaksjonelle grunnlag var klart forankret i samvirkets ideologi og verdigrunnlag. På dette grunnlaget søkte bladet gjennom aktiv journalistikk å rette søkelys på utviklingstrekk i landbrukssamvirket innen områder som:

- Rolle og ansvar som tillitsvalgte
- Forholdet mellom tillitsvalgt og ansatt ledelse
- Samvirket som medlemsstyrte samvirkeorganisasjoner i forhold til de markedsmessige/bedriftsøkonomiske utfordringer
- Dagsaktuelle spørsmålsstillinger knyttet til prinsipielle sider ved samvirkeorganisasjonenes og medlemmenes mål med sine organisasjoner.

Bladet hadde et opplag på omtrent 4.500 eksemplarer, og ble i hovedsak distribuert til tillitsvalgt og ansatt ledelse i samvirkeorganisasjonene. Som det framgår av bladets viktigste oppgaver over, retter de seg i hovedsak inn mot problemstillinger denne gruppen står overfor i sitt arbeid.

Med bakgrunn i initiativ fra styret i Landbrukssamvirkets Felleskontor, og med tilslutning fra styret i Bondebladet, ble en felles arbeidsgruppe med representanter fra Bondebladet og Landbrukets Felleskontor satt sammen for å vurdere mulighetene for en sammenslutning mellom de to bladene.

Målet med en samordning av *Landbruks-Samvirket* og *Bondebladet* var to-delt:

- Effektivisering av organisasjonens bladstruktur, dvs. optimalisering av de ressurser organisasjonene bruker på bladinformasjon
- Ønske om å få mer "utviklingspreget" samvirkestoff ut til organisasjonens medlemmer på bredt plan. *Landbruks-Samvirket* er et blad som har tillitsvalgte og ansatte ledere som målgruppe, men samme "type" stoff gjennom Bondebladet vil nå hele medlemsmassen.

Hovedhensikten med sammenslåingen var derfor å redusere kostnadene, samt å kunne nå ikke bare valgt og ansatt ledelse i samvirkeorganisasjonene, men også disse organisasjonenes medlemmer. Arbeidsgruppen la vekt på at det var et sterkt behov for å styrke bøndernes bevissthet omkring samvirkespørsmål. Åpnere grensevern, hardere klima i markedet og press mot samvirkets markedsreguleringsfunksjoner (og ansvar) økte behovet for at norske bønder hadde sterkere oppslutning og egen evne til å utvikle organisasjonsmodeller med optimal

styrke i markedet. Dette krevde i følge arbeidsgruppen kort og godt mer samvirkeengasjement og aktiv deltakelse fra medlemmenes side. Samtidig ble det argumentert for at det var avgjørende at samvirket ble utviklet på medlemmenes premisser slik at medlemmene føler at de er reelle eiere og styrere av samvirkeorganisasjonene. En videreutvikling av samvirket krever aktiv kommunikasjon og debatt i organisasjonene, noe som krever eksisterende arenaer for en slik debatt. Organisasjonsblader er en slik arena.

Arbeidsgruppen argumenterte videre for at *Bondebladet* allerede hadde en god del stoff om og fra samvirket. Dette var i stor grad stoff knyttet opp til det som skjedde i de samme organisasjonene som stod bak *Landbruks-Samvirket*. Stoffet i *Bondebladet* var imidlertid stoff av mindre grunnleggende og prinsipiell karakter, men til gjengjeld kunne det til tider være en engasjert diskusjonen om samvirkespørsmål. Det ble likevel lagt vekt på at *Bondebladet* måtte gå dypere i stoffet om samvirket, de måtte bringe mer bakgrunn og bidra mer til debatt om framtidig utvikling, noe som krevde mer redaksjonell kapasitet på nettopp disse områdene. Arbeidsgruppen foreslo også at det ble opprettet en idé-gruppe som *Bondebladet*/den ansvarlige medarbeideren for samvirkestoff kunne bruke som ressurspersoner når det gjaldt aktuelle tema å ta opp. I denne gruppen burde det også sitte representanter fra distriktsorganisasjonen, for eksempel en eller to organisasjonssjefer. Idé-gruppen kunne eksempelvis møtes et par ganger i året.

Sammenslutningen ble vedtatt i styret i Landbrukssamvirkets Felleskontor den 10. oktober 1994 og skulle gjelde fra 1. januar 1995. Sammenslutningen ble siden vedtatt i *Bondebladets* styre. Sammenslutningen innebar at *Bondebladet* fikk overført 500.000 kroner fra Landbrukssamvirkets Felleskontor, noe som halverte LFs kostnader knyttet til medlemsblad. Samordningen av medlemsblader skulle være en forsøksordning for tre år som så skulle evalueres, og denne rapporten har som hensikt å bidra til å oppsummere erfaringene.

Denne undersøkelsen retter seg mot det som tidligere var hovedmålgruppen for tidsskriftet *Landbruks-Samvirket*. Dette innebærer at vi bare indirekte vil kunne svare på om eierne av samvirkets organisasjoner, dvs. *Bondebladets* 90.000 abonnenter, i større grad har deltatt i prosessen med å finne løsninger på de utfordringene organisasjonene i dag står overfor. Denne rapporten vil derfor først og fremst vurdere om tillitsvalgt og ansatt ledelse anser sine behov for informasjon ivaretatt gjennom *Bondebladet*.

1.2 Metode

Denne undersøkelsen baserer seg på 20 telefonintervjuer med hvorav fem er styreledere sentralt i DOene, 10 er styremedlemmer eller rep.skapmedlemmer, tre er ansatte toppledere og to er ansatte mellomledere.

Intervjuene er av en lengde på i overkant av ti minutter. Informantene ble bedt om å uttale seg om hvordan de mener *Bondebladet* fyller funksjonen som viktigste felles diskusjons og informasjonsarena for ansatte og tillitsvalgte i samvirkeorganisasjonene, og i forhold til en del påstander som ble satt fram i siste nummer av *Landbruks-Samvirket*. Spørreguiden følger vedlagt.

Til slutt er det viktig å være klar over at 20 respondenter er et svært lavt antall, og det er derfor ikke hensiktsmessig å prosentueres besvarelsene. Likedan er ikke antallet stort nok til at det er mulig å slå fast at svar som er avgitt her er representative for helheten av de som er ansatte og tillitsvalgte i samvirkets organisasjoner.

2 Husker du Landbruks-Samvirket

Tidsskriftet Landbruks-Samvirket ble lagt ned for tre år siden. Dette kunne i utgangspunktet tenkes å vanskeliggjøre en evaluering i form av telefon-intervjuer der respondentene ble bedt om å sammenligne før og nåsituasjonen. Noen ville kanskje ikke huske selve tidsskriftet - men kanskje i større grad fordi man ikke ville huske nok detaljer fra Landbruks-Samvirket til å kunne sammenligne innhold og form i de to tidsskriftene.

Under gjennomføringen viste det seg at en person oppga å ikke huske selve tidsskriftet, og vedkommende ønsket derfor ikke å gjennomføre intervjuet. Denne personen er holdt utenom presentasjonen av materialet. Blant de 20 respondentene som gjennomførte intervjuene er det likevel store variasjoner i hvor mye de husker av detaljer - spesielt med hensyn til hvilket stoff som ble presentert i Landbruks-Samvirket. Dette innebærer selvsagt en svakhet ved det materialet som i det følgende blir presentert.

3 Forskjeller i dekning mellom Bondebladet og Landbruks-Samvirket

3.1 Generelle kommentarer

Respondentene ble innledningsvis bedt om å svare på hvordan de mener Bondebladet har fylt den rollen som det var tiltenkt med hensyn til å dekke behovet for samvirkestoff, og om respondentene hadde inntrykk av at strategien med å få dette stoffet ut i Bondebladet bidro til at samvirkeorganisasjonenes eiere deltok mer aktivt i diskusjonen rundt problemstillinger samvirkeorganisasjonene blir stilt ovenfor.

Informantenes svar henger delvis sammen med deres holdning til at bladet Landbruks-Samvirket ble lagt ned, men det er ingen entydig sammenheng. For mange som til slutt konkluderte med at de ikke savner bladet Landbruks-Samvirket var likevel bare mellomfornøyde med måten Bondebladet i dag dekker samvirkestoff, og så positivt på den vinklingen Landbruks-Samvirket tidligere hadde i forhold til deres behov. Likevel var det også en del som så positivt på at samvirkestoff nå i stor grad dekkes av Bondebladet, og de oppga at dette fullt ut dekker deres behov - selv om dekningen er annerledes enn i Landbruks-Samvirket.

"Det har vel blitt bedre nå enn det var i starten, jeg mener jo at Bondebladet ivaretar samvirket relativt godt, men jeg synes ikke at det var så bra i starten. Da vi hadde Landbruks-Samvirket så hadde vi et blad som var mer direkte landbrukssamvirkets, i dag har vi Bondebladet og det er klart det er på en annen måte, men sånn som det er i dag synes jeg likevel det er veldig tilfredsstillende, for jeg synes jo jeg får de meldingene som jeg har bruk for fra samvirkesystemet."

Spesielt ble det av mange trukket fram at bladet nå når ut til mange flere, noe en del informanter regnet for å være en fordel.

"Ja, jeg tror nok at man har nådd intensjonene om å nå ut med samvirkestoff til hopehavet av bønder - men man har antakelig nådd mindre den gruppen som Landbruks-Samvirket gikk til ... nemlig de tillitsvalgte."

Som det går fram av sitatene under påpekte mange også på at det er en flom av tidsskrifter i landbruket, og at det både av hensyn til hva den enkelte rekker å lese, samt av hensyn til de totale kostnadene forbundet med det, var hensiktsmessig med en rasjonalisering.

"Landbruket flommer over av tidsskrifter og blader, så jeg syns vi kan samle dette i et tidsskrift."

"Jeg tror også at det er såpass mye informasjon som er ute og går i disse kretser (blant ansatte og tillitsvalgte i samvirkeorganisasjonene) at alt blir bare ikke skikkelig lest, og jeg er redd for at en del slike hefter kan havne i denne gruppen."

"Jeg er jo opptatt av at kostnadene må reduseres, og en plass må en jo hente de, en kan ikke bare til stadighet påpeke at det skal være mindre kostnader uten å være villige til å ofre litt."

"Jeg ser ikke det store behovet (for bladet Landbruks-Samvirket) for organisasjonene informerer i egne meldingsblader om løpende drift, og også om en god del problemstillinger rundt samvirkeorganiseringen. Det er mange blader som henvender seg til bonden."

Flertallet av informantene uttrykker likevel en viss skepsis til omleggingen sett på bakgrunn av at Bondebladets samvirkestoff ikke skaper det samme engasjementet blant bladet

Landbruks-Samvirket sin målgruppe som det bladet Landbruks-Samvirket gjorde. Det ble også av flere kommentert at Bondebladet ikke rettet et tilstrekkelig fokus på det som skjer i samvirket annet enn på et generelt plan. Likedan ble det kommentert at Bondebladet i for liten grad legger vekt på en strategisk utvikling av samvirket ut fra de utfordringene organisasjonene står overfor. Av mange ble det pekt på at dette skyldes ulik vinkling i forhold til hvilke målgrupper de to bladene hadde. Bondebladet vinkler stoffet ut fra en svært bred lesergruppe, mens Landbruks-Samvirket sin innretning på stoffet var ment å dekke de tillitsvalgte og ansatte i samvirkeorganisasjonene sine behov.

"Jeg merket nok en økning, og at det er noe mer interesse fra Bondebladets side, men ikke noe formidabel stor. De har jo en journalist som skriver mer om samvirket nå etter hvert. (...) Det er jo sånn at Bondebladet dekker de grove behovene ut mot bønder og vanlige medlemmer, men for den som er styremedlem på bra høyt plan i store organisasjoner, så var det jo greit å hente mer utdyping - og dette behovet dekte Landbruks-Samvirket bedre."

"Jeg må jo ta forbehold, for dette blir en veldig overfladisk vurdering. Men jeg tror nok at Bondebladet har mindre forutsetning for å være et slikt dyptgripende utviklingsforum enn Landbruks-Samvirket hadde ambisjon om å være - altså et forum der det ikke bare foregikk en beskrivelse og informasjon - men hvor det skulle foregå en form for utvikling av synspunkter og nye ideer. Jeg tror ikke Bondebladet har forutsetning for å fylle den rollen på samme måten - nettopp fordi det må bli en bredere og mer generell presentasjon beregnet på et mye bredere publikum."

"Bondebladet har jo fått en samvirkejournalist, og skriver mer om samvirkestoff. Men vi som leste bladet Landbruks-Samvirket savner det. Jeg erkjenner at målgruppen for Landbrukssamvirket var forholdsvis liten, men det er jo ikke det samme som at man ikke skal ta seg råd til å ha et slikt idé-blad. Dette tror jeg ikke den generelle journalistikken i om samvirket i Bondebladet kan erstatte."

Flere nevnte at de benyttet bladet Landbruks-Samvirket på en annen måte enn de i dag benytter seg av Bondebladet. Mange sa at de tok vare på tidsskriftet og hadde nytte av å ta det fram ved senere anledninger, både for å føle seg oppdaterte når de skulle delta på møter, og også for å hente faktaopplysninger når de for eksempel skulle skrive innlegg i aviser o.l. En del av informantene oppga at de fortsatt hadde bladet liggende. Når det gjaldt Bondebladet umuliggjorde mengden det å ta vare på avisen, og i tillegg var det ikke like interessant å "bruke" stoffet videre i andre sammenhenger i og med at bladet går ut til den samme målgruppen som eventuelle innlegg i aviser også ville gå til. Det ble også nevnt av mange at det stod så mange forskjellige typer stoff i Bondebladet, slik at samvirkestoffet druknet. Bondebladet blir skimlest, mens Landbruks-Samvirket ble lest for å lære noe.

"Landbruks-Samvirket hadde et veldig hendig format. Det kunne settes i ringperm i bokhyllen og tas fram og nøste på ting hvis man hadde bruk for det (...) Bondebladet blir jo kastet etter en uke."

"Jeg tror vi har tapt noe på det (nedleggingen av Landbruks-Samvirket), for å være helt ærlig så har Bondebladet blitt for stort. Jeg rekker ikke å lese hele Bondebladet, og derfor går jeg over det med harelabb. Derfor oppnådde du mer med Landbruks-Samvirket. Gitt at det holder et noenlunde nivå, så kunne du få artikler som betydde mer for holdninger."

"Bondebladet har mange sider og mye stoff, og du velger jo ut og leser det som fanger oppmerksomheten ved første øyekast, og der tror jeg kanskje at samvirkestoffet drukner litt i den totale mengden med stoff."

Det ble imidlertid påpekt at dette ikke var noe som ble tatt for gitt at et blad som Landbruks-Samvirket skulle kunne klare å bidra med. Hvem som er redaktør i et slikt blad til en hver tid vil ha betydning for både innhold og form.

"Landbruks-Samvirket hadde jo en ulik profil gjennom forskjellige redaktører. På slutten var den mere grumsete i profilen og mer rotete (...) det ble litt for frisk lay-out på slutten."

Blant de som var fornøyde med rasjonaliseringen av bladstrukturen, ble det påpekt at det til en viss grad ikke bare var Bondebladets ansvar hvordan dekningen av de ulike behovene de tillitsvalgte og ansatte i samvirket hadde med hensyn til samvirkestoff. Det ble påpekt at også de enkelte leserne hadde et visst ansvar for å ta ting opp til diskusjon.

"Ja, den (dekning av samvirkestoff) forsøker de (Bondebladet) å ta opp, og jeg synes jo også at det er et ansvar for medlemmene i samvirket å komme med litt innspill til redaksjonen, og eventuelt med egne artikler."

Mange la vekt på at Bondebladet får medlemmene i tale, men dette ble i størst grad vektlagt i forhold til viktigheten av å vite hva som befinner seg av meninger på grasrota. Det var også en del som mente at den interne diskusjonen mellom personer som befinner seg i posisjoner som tillitsvalgte eller ansatte ble rammet. Et av problemene som i forkant av nedleggingen av Landbruks-Samvirket ble vektlagt var at bladet ikke hadde en tilstrekkelig hyppig utgivelsesfrekvens til å muliggjøre en løpende debatt. En del av informantene mente at dette ikke var noe problem, diskusjonene ble i alle fall initiert av tidsskriftet, så fikk heller debatten føres videre innen andre arenaer.

"Landbruks-Samvirket skapte debatt gjennom å polarisere problemstillinger. Debatten ble fulgt opp andre steder."

En del av informantene var også inne på det faktum at det ikke var alle eierne i landbrukssamvirkets organisasjoner som blir nådd med samvirkestoff. Bondebladet går ut til Bondelagets medlemmer, mens en del av medlemmene i samvirkeorganisasjonene er organisert i Norsk Bonde og Småbrukarlag, mens andre ikke er organiserte gjennom noe faglag.

"Men altså - det er jo mange som ikke er medlemmer i Bondelaget og som ikke får Bondebladet, og da er det jo like langt med de - og jeg vet jo at det er mange her i nærmiljøet som har meldt seg ut i den senere tid."

3.2 Vurdering av forskjellig dekning innen bestemte områder

Under intervjuene ble det også stilt spørsmål om det var Bondebladet eller Landbruks-Samvirket slik det var før nedleggingen informantene mente hadde best dekning - sett på bakgrunn av deres situasjon som tillitsvalgte og ansatte i samvirkeorganisasjonene. Områdene det ble spurt om var som følger:

- Utviklingstendenser i dagligvarehandelen
- Lønnsom eksport av landbruksprodukter
- Strategiske allianser eller fusjoner
- Samarbeid på tvers av bransjegrenser
- Samarbeid med fiskeindustrien
- Reduserte kostnader gjennom felles innkjøpsfunksjoner
- Produktutvikling
- Andre områder

Dette viste seg å være vanskelige spørsmål å få klare svar på. Hovedårsaken til dette er nok at mange av informantene ikke husket innholdet i Landbruks-Samvirket godt nok til å bedømme i hvilken grad dette tidsskriftet dekte de ulike områdene. Til dels skyldes det nok også at Bondebladet skriver om så mye forskjellig at det kan være vanskelig å bedømme også i hvilken grad *det* dekker de ulike områdene. Å svare på sparket i en telefonintervjusammenheng krever sannsynligvis at den enkelte har vært spesielt opptatt av det aktuelle temaet for å kunne svare bestemt på et slikt spørsmål.

På grunn av de nevnte problemene er det derfor vanskelig å oppsummere svarene med klare konklusjoner. Som tabell 1 under viser, er det totalt sett gruppen "vet ikke", samt personer som har gitt svært uklare svar, som dominerer. Dette gjelder enkeltvis innen alle områdene bortsett fra "utviklingstendenser i dagligvarehandelen" og "lønnsom eksport av landbruksprodukter". Ser vi på samtlige svar som er avgitt med hensyn til alle områdene har "vet-ikke-gruppen" oppnådd 63 svar, mens den nest hyppigste gruppen - de som har oppgitt at Landbruks-Samvirket har best dekning - har 40 svar. Totalt sett er det langt flere som til sammen har oppgitt at de enten ikke vet, eller at verken Landbruks-Samvirket eller Bondebladet dekker området i noen større grad enn det er som har prioritert ett av de to bladene. Hvis vi likevel skal sammenligne Bondebladets og Landbruks-Samvirkets dekning av disse områdene, er det akkurat dobbelt så mange som mener at Landbruks-Samvirket har

hatt den beste dekningen. Tallene her er likevel så små at det har liten hensikt å trekke konklusjoner på hvert enkelt område.

Tabell 1. Hvilket av de to tidsskriftene som har best dekning på ulike områder

	LS	BB	Ingen av delene	Vet ikke eller uklart svar
Utviklingstendenser i dagligvarehandelen	10	0	2	8
Lønnsom eksport av landbruksprodukter	3	7	4	6
Strategiske allianser eller fusjoner	6	4	1	9
Samarbeid på tvers av bransjegranser	6	3	2	9
Samarbeid med fiskeindustrien	5	0	5	10
Reduserte kostnader gjennom felles innkjøpsfunksjoner	5	3	2	10
Produktutvikling	5	3	1	11
Totalt	40	20	17	63

3.2.1 Andre områder

Informantene ble også bedt om å oppgi andre områder enn de ovenfornevnte, hvor de enten mente at et av de to bladene utmerket seg på et område som var viktig for dem, eller å oppgi områder som de mente var viktige å føre en diskusjon på innenfor samvirket. Sitatene nedenfor viser en del av de kommentarene som kom på denne oppfordringen.

Områder som et av de to tidsskriftene dekker bedre enn det andre

"Ja, det er samvirkeideologien og idegrunnet for organisasjonene. Landbruks-Samvirket dekket dette best."

"Statistikk, faktaopplysninger tall og argumentasjon hentet jeg opp, men akkurat hvilke områder det var innen det husker jeg ikke (i LS)."

Områder de føler at der trengs mer informasjon eller debatt

"En ting vi driver på med nå er dette med gardsbutikk eller småskalaforedling av landbruksprodukter, hvordan stiller samvirket seg? Distriktshensynene i nedleggingsdebatten osv. kontra det at det spretter opp sånne småskalabedrifter rundt om som samvirket kunne ha ivaretatt ved å være litt føre var - med disse anleggene som vi legger ned. Men nå kommer vi jo langt inn på politikk..."

"Jeg tror dette forholdet mellom tillitsvalgte og eiere, det er jo ikke noen konflikt - det er jo vi som er tillitsvalgte som har fått tilliten fra eierne, men jeg tror at den kontakten der har man ikke fått godt nok fram i Bondebladet."

"Ja, for eksempel mer kvinnebaserte forhold. For det syns jeg kanskje - det er veldig mye bra - men de går jo aldri i dybden på det temaet da ..."

"Det er kanskje de generelle trekkene i samvirket - samvirkets problemer, f.eks. fusjonering, små anlegg - hvordan vi skal skaffe levemåte til dem, og virksomhet ute i distriktsnorge, om det virkelig er sikkert at stordriftsfordelene er så store som vi kanskje vil ha det til. Jeg stiller litt spørsmålstejn med det. Dette kunne nok Landbruks-Samvirket ha tatt opp, og de gjorde det kanskje og."

"Ja, det er dette her med samarbeid over bransjegranser, det synes jeg det burde være mer fokusert på enn det er i dag. For det er stort sett de samme eierne som har felles interesse og jeg savner kanskje ei sånn totalvurdering av hele landbruket, - av hele landbrukssamvirket."

"Jeg synes vel at Bondebladet og Norges Bondelag som er bak Bondebladet, kanskje lever i en litt annen verden enn vi i samvirket. De har litt annen virkelighetsoppfatning enn de som står midt oppi det i organisasjonene - altså både innover mot produktutvikling og mot markedet. Jeg føler det i alle fall sånn - og derfor mener jeg kanskje ikke at Bondebladet er like flinke til å ta opp samvirkets problemer som Landbruks-Samvirket var."

"Ja, utviklingsutvikling - i den forstand at det kreves litt løpende tankevirksomhet - debattvirksomhet - for å kunne utvikle nye måter å utnytte samvirket på. Der tror jeg Landbruks-Samvirket hadde bedre forutsetninger for å bli et forum for mere konstruktiv og muligens dyptpløyende debatt."

"Det som slår meg går på at jeg synes det var nyttig med de presentasjonene Landbruks-Samvirket i blant hadde av prosesser som foregår - la oss si fusjonsprosesser eller hva som helst - som var bredere og mer utfyllende enn de Bondebladet har mulighet for å gå på, for da snakker en om detaljer som bare er interessante for kanskje den gruppen som mottok Landbruks-Samvirket og mindre interessante for flertallet av de 90.000."

4 Konsekvenser av sammenslåingen

I det siste nummeret av bladet Landbruks-Samvirket ble det framsatt en del påstander om konsekvenser av at Landbruks-Samvirket ble nedlagt, og at Bondebladet skulle overta som arena for dekning av informasjon og diskusjon om samvirkeproblemstillinger.

Informantene ble bedt om å kommentere disse uttalelsene - og i det følgende vil en del av disse kommentarene bli presentert.

4.1 Bondebladet som Bondelagets politiske talerør

Per Ove Røkholt mener at et levedyktig samvirke krever åpen debatt om ideologi på tvers av bransjer og regioner. Han mente at Landbruks-Samvirket hadde en sentral plass i denne diskusjonen, og at å overføre virksomheten til Bondebladet innebar at samvirket velger å føre debatten videre i en annen organisasjon.

Vi bad informantene om å ta stilling til følgende uttalelse av han:

"Bondebladet er i mye større grad et talerør for Norges Bondelag, der landbrukssamvirket i enkelte tilfeller blir betraktet som et redskap eller middel for å oppfylle intensjonene i jordbruksavtalen."

De fleste informantene avviste problemstillingen, men en del sa seg også enige. Holdningene er representert gjennom de to innleggene under. I tillegg var det også en del som påpekte problemer som muligens kunne oppstå i forhold til tillitsvalgte i landbruket som har en annen organisasjonsmessig tilknytning enn Norges Bondelag.

"Nei, jeg tror at man må erkjenne at begge disse bladene hadde Landbrukssamvirket som sin forankring. Men jeg vet at bladet Landbruks-Samvirket jobbet med å få en friere stilling."

"Jeg tror han har rett. Jeg synes nok at vi er i en slik situasjon at vi er veldig avhengig av å ha kontakten og forståelsen mellom samvirket og Bondelaget og da gjennom Bondebladet. Samtidig så blir en slik situasjon der vi har ulike interesser og kanskje til dels konflikter, veldig tydelig. (...) Det har litt med forståelse for de forskjellige grepa de forskjellige organisasjonene må ta, og der syns jeg ikke vi er flinke nok til å ha forståelse for hverandre. Og det blir kanskje litt mer fokusert på det vi er uenige om, enn på de langsiktige målene som vi faktisk er enige om."

4.2 Bondebladet når ut til eierne av samvirket

Videre ble informantene presentert for flere påstander av Per Dæhlen, hvorav bare to vil bli presentert her. Den første påstanden var at: *"Bondebladet har et stort opplag og et bredt nedslagsfelt og at det får enkeltmedlemmer i tale."*

Dette var det så godt som unison enighet om. De fleste så verdien av diskusjon gjennom leserinnlegg, og noen framhevet også nytten de som tillitsvalgte hadde av å få med seg meninger fra "grasrota".

"Ja, jeg synes det er utrolig mange leserinnlegg i Bondebladet, og det er vel medlemmer det, og disse leser i alle fall jeg. Det er jo ikke alle jeg er enige i - langt i fra - men jeg synes det er veldig nyttig. For vi bønder har for lite tid til å drive å diskutere sånne ting oss i mellom, så da er det bra at noen setter seg ned og får det på trykk."

"Man må jo høre på dem som er lenger nedpå, på grasrota, for det er jo der problemene er. De behøver ikke være på linje med deg, men man må jo høre fra begge sider."

Andre igjen påpekte likevel at dette har gått på bekostning av stoff direkte innrettet mot de tillitsvalgte og ansatte i landbrukssamvirkets organisasjoner.

"Ja, som jeg innledningsvis sa, så tror jeg man har nådd ut til den brede hop av bønder med den informasjonen som man tidligere bare ga til tillitsvalgte, men jeg føler vel at den har smuldret bort, i alle fall den informasjonen som var myntet på oss som var tillitsvalgte."

4.3 Samvirkestoffet er for krevende og uinteressant for store lesergrupper

Den andre påstanden fra Dæhlen var: *Stoffet er for krevende og uinteressant for store lesergrupper.*

"Nei, det tror jeg ikke. Det er klart du kan vinkle samvirkestoff slik at det er meget interessant for bønder flest. Spørsmålet er om vi må ha en type journalistikk som er mere analytisk i formen. Slik det var, var det kanskje uinteressant for store lesergrupper, men det betyr jo ikke at ikke den mindre gruppen ikke har behov for det som er ledere og tillitsvalgte i landbrukssamvirket."

"Ja, det er vel kanskje det jeg savner, det å kunne gå i dybden på ting."

"Jeg ser at veldig mange er relativt overfladiske og leser med litt store bokstaver, og for de tror jeg det kan være veldig bra nå. Men for de som ønsker å fordype seg mer i litt mer kompakt stoff omkring samvirket så er det nok et savn at Landbruks-Samvirket ble lagt ned."

Men det fantes også noen som var uenige i at det nødvendigvis måtte være slikt:

"Jeg er ikke enig i at det er for krevende og uinteressant, for vi må klare å legge problemene fram slik at bønder flest forstår dem. Og det er en oppgave for journalistene i Bondebladet og i samvirket å ikke tale så fordømt komplisert støtt. Det er vi ikke flinke nok til."

5 Form og innhold

5.1 Format, layout

Informantene ble også bedt om å svare på hvilket format de mener egner seg best for den type samvirkestoff som de ønsker å motta.

Det er ikke greit å skille ut noen klare konklusjoner på hva informantene mente egnet seg best. Noen mente det ikke spilte noen rolle hvordan formatet var, andre pekte på at Bondebladet og Landbruks-Samvirket hadde to ulike målgrupper og at deres form var hensiktsmessig for hver sin gruppe. Ganske mange la likevel vekt på at Landbruks-Samvirkets format, antall utgivelser og innhold, gjorde at mange tok vare på bladet i årevis.

"Lay-out?, det har vel ikke så mye å si akkurat det."

"Jeg likte formatet bedre i Landbruks-Samvirket når det gjaldt å presentere akkurat det stoffet (stoff rettet inn mot tillitsvalgte), men formatet til Bondebladet dekker nå et helt

annet spekter, så det er jo greit nok."

"Det er to forskjellige målgrupper. La avisen gå som den gjør - og skill ut det stoffet som jeg har sagt (stoff som er spesielt interessant for tillitsvalgte) som magasin."

"Jeg drukner i aviser, så Bondebladet er sånn sett en av mange aviser man skal lese. Blader og magasiner er mere til fordypning og lettere å ta fram senere."

"Jeg pleide alltid å ta vare på disse numrene (av Landbruks-Samvirket), og brukte de ved ulike anledninger når det var noe jeg lurte på. Men den muligheten har du jo med Bondebladet og, men det blir vel kanskje ikke gjort - for det kommer så mange..."

5.2 Dybde og kritisk vinkling på innholdet

Landbruks-Samvirkets fordel var at lesergruppen var forholdsvis enhetlig - i alle fall sammenlignet med Bondebladet. Stoffet var rettet mot ansatte og tillitsvalgte i samvirkeorganisasjonene, og det var innrettet mot problemstillinger som disse står overfor i sitt daglige virke. Som vi husker fra forrige delkapittel var det mange av informantene som mente at dette stoffet var for "tungt" til at det ville være interessant for Bondebladets lesere. Da Bondebladet overtok ansvaret for dekning av samvirkestoff var en av intensjonene at dette stoffet skulle belyses gjennom å gå mer i dybden enn det Bondebladet tidligere har gjort. De fleste informantene mener at så ikke har skjedd i tilstrekkelig grad - og mange peker igjen på problemet med at de to bladene retter seg mot ulike lesergrupper. Spørsmålet som informantene ble bedt om å ta stilling til var hvilket av de to bladene som hadde den mest kritiske vinklingen og hvem som gikk mest i dybden på stoffet. Når det gjaldt den kritiske vinklingen spriker svarene svært mye, men de fleste er enige i at Landbruks-Samvirket gikk dypere inn i problemstillingene enn Bondebladet makter. Noen av informantene vektla at de hadde ansett Landbruks-Samvirket for å være et veldig etterrettelig blad.

"... men Landbruks-Samvirket hadde en mer kritisk journalistikk, så det ble satt søkelys på det vi drev med på en annen måte enn det Bondebladet får til (...) jeg tror nettopp at grunnen til nedleggingen var den kritiske journalistikken, men det bør vi tåle internt i samvirket."

"Det er klart at det blir en annen type stoff. Det som går på erfaringslæring var i større grad det stoffet som var i Landbruks-Samvirket, men i Bondebladet vil det være mer kritisk vinkling. En faglig korrekt framstilling på fagstoff var styrken til det andre bladet."

"Jeg syntes ikke Landbruks-Samvirket var så veldig kritisk, men jeg følte det mer som at jeg kunne regne med at det som stod der var etterrettelig, at det var ting som jeg kunne stole på."

Men det var også de som mente at Landbruks-Samvirkets måte å dekke stoffet på var for vanskelig, og som derfor likte Bondebladets dekning bedre.

"Det er nå et helt annet mangfold i Bondebladet enn i Landbruks-Samvirket - og det bladet var altså tungt leselig og krevde mye av den som skulle få noe ut av det."

6 Oppsummering: Savner du Landbruks-Samvirket?

Til slutt ble informantene bedt om å ta stilling til om de savnet bladet Landbruks-Samvirket eller ikke. Med "å savne" menes her å ønske at det ble gjenopprettet, og til dette svarer syv personer ja, og 13 nei. Men som vi allerede har vært inne på i denne, er det flere enn de sju respondentene som har uttrykt at de savner mer dyptpløyende stoff fra landbrukssamvirket rettet inn mot deres behov som ansatte og tillitsvalgte innenfor samvirkesystemet enn de i dag får gjennom Bondebladet.

"Ja, jeg savner Landbruks-Samvirket for det ga oss en mulighet til å bli kjent med litt mer av systemet (utover egen organisasjon). Jeg synes vi er veldig utenom den kunnskapen som blir forvaltet nå, for det går hus forbi i Bondebladet - hvis det står noe - for der er det alt for mye."

I den grad noen ikke har vært fornøyde med dekningen av stoff i dag, men likevel har valgt å svare at de ikke savner Landbruks-Samvirket, skyldes dette at de har valgt å ta hensyn til den totale mengden tidsskrifter i systemet og de økonomiske sidene ved å eventuelt gjenopprette et tidsskrift som Landbruks-Samvirket.

"Jeg er jo opptatt av at kostnadene må reduseres, og en plass må en jo hente de, en kan ikke bare til stadighet påpeke at det skal være mindre kostnader uten at man er villige til å ofre litt, og jeg må jo si at jeg ikke har savnet det noe så voldsomt."

Spørsmålguide:

Hei, jeg heter Hanne Eldby, og jeg ringer fra Landbrukets Utredningskontor. Vi har blitt bedt om å foreta en undersøkelse blant personer som er enten valgt eller ansatt ledelse i landbrukssamvirkets organisasjoner. Bakgrunnen for undersøkelsen er at bladet Landbruks-Samvirket ble nedlagt for snart tre år siden, og erfaringene med dette skal oppsummeres.

Før jeg spør om noe annet - vi garanterer anonymitet og at materialet skal presenteres i en form som garanterer at ingen blir gjenkjent. For å gjøre arbeidet enklere for meg ønsker jeg å ta samtalen opp på bånd, er dette i orden for deg?

Spørsmål 1. Husker du tidsskriftet?

Da tidsskriftet ble nedlagt var hensikten at Bondebladet skulle dekke behovet for debatt og informasjon om problemstillinger som samvirkeorganisasjonene står overfor. Samvirkestoff skulle oppprioriteres for å kunne dekke de mer dyptgående og prinsipielle problemstillingene som ansatte og tillitsvalgte i organisasjonene står overfor. Samtidig skulle medlemmene i samvirket stimuleres til å ta aktivt del i debatten gjennom at Bondebladet når ut til alle disse i motsetning til Landbruks-Samvirket.

Åpning for kommentarer

Hvordan mener du at forskjellene i samvirkestoffet generelt har vært mellom Landbruks-Samvirket og Bondebladet? Hvis det er eventuelle forskjeller mener du at behovet for informasjon og debatt i dag føres i andre kanaler som eventuelt dekker hullene?

- Stikkord for aktuelle felter:

- Utviklingstendenser i dagligvarehandelen
- Lønnsom eksport av landbruksprodukter
- Strategiske allianser eller fusjoner
- Samarbeid på tvers av brasjegrenser
- Samarbeid med fiskeindustrien
- Reduserte kostnader gjennom felles innkjøpsfunksjon
- Produktutvikling

Per Ove Røkholt påstår i det siste nummeret av Landbruks-Samvirket at: Bondebladet er i mye større grad et talerør for Norges Bondelag der landbrukssamvirket i enkelte tilfeller blir betraktet som et redskap eller middel for å oppfylle intensjonene i jordbruksavtalen. **Enig - uenig - kommentarer.**

Per Dæhlens har i samme nummer både positive og negative kommentarer til omleggingen:

- + Stort opplag, bredt nedslagsfelt, får medlemmene i tale **Har dette lykkes?**
- + Interesseorganisasjonen (Bondelaget) vil være interessert i reell styring og påvirkning i samvirket for egne medlemmer. **Har du kommentarer**

+ Medarbeidere fungerer i et større miljø med fruktbare relasjoner til kolleger. **Kommentarer**
% Stoffet for krevende og uinteressant for store lesergrupper **Hva mener du?**
% Stoffet vil tape i konkurranse med lettere og mer nyhetspreget **Har dette skjedd?**
% Medlemsorganet vil ikke alltid ha debatt om alt. Ønsket om tidvis å styre organisasjonen ovenfra er både lovlig og vanlig. **Kommentarer?**

Hvordan mener du at formen - dvs. format, utseende, magasin- / avisformen - skiller seg mellom Bondebladet og Landbruks-Samvirket? - og hva mener du dekker dine behov for samvirkestoff?

Hvordan mener du innholdet skiller seg mellom de to organene, hva angår dybde, kritisk vinkling, frekkhet?

I hvilken grad savner du Landbruks-Samvirket?

Tusen takk for hjelpen, og ha det godt.